

DADES SOBRE LA SITUACIÓ AMBIENTAL

WASHINGTON NOVAES

São Paulo, Brasil

Kofi Annan, secretari general de l'ONU, va dir: "El problema central de la humanitat avui no és pas el terrorisme, sinó a) els canvis climàtics en curs, i b) els nivells mundials de producció i consum insostenibles, que estan més enllà de la capacitat de reposició de la biosfera. Aquestes dues qüestions amenacen la pròpia supervivència de l'espècie humana."

A) ELS CANVIS CLIMÀTICS EN CURS

Previsió del PICC (Panell Intergovernamental del Canvi Climàtic): "Si les emissions de gasos que intensifiquen l'efecte hivernacle continuen al ritme actual, aquest segle la temperatura de la Terra pujarà entre 1,4 i 5,8 graus Celsius; el nivell dels oceans creixerà entre 18 i 59 cm; hi haurà més sequeres, inundacions i altres desastres." Nota: El PICC només fa públiques dades avalades per consens majoritari, i amb un 90 % de probabilitat que succeeixin.

La temperatura puja

Últims càlculs del PICC: en qualsevol hipòtesi, fins al 2050, la temperatura augmentarà dels 0,8° actuals a 2°. Per a evitar més de 2 graus, les emissions s'hauran de reduir fins llavors en com a mínim el 80 %. Agència Internacional d'Energia: l'augment mínim serà de 3°.

Recessió a la vista?

Però les emissions segueixen augmentant. Informe Stern: "Si les emissions no baixen un 80 %, afrontarem la pitjor recessió econòmica de tots els temps. Tenim menys d'una dècada per solucionar-ho, aplicant del 2 al 3 % del producte mundial per any (de 1,2 a 1,8 bilions de dòlars)."

Balanç dels desastres

El 2008 els "desastres naturals" han afectat 211 milions de persones arreu del món, i han deixat 235.000 morts. Perjudicis de 181.000 milions de dòlars. En 10 anys, 835.000 milions.

Les emissions creixents

El 2007 les emissions de gasos d'efecte hivernacle en el món van ser de més de 25.000 milions de Tm (tones mètriques). Als Estats Units li correspon prop del 21 % del total. La Xina ja s'ha convertit en la major emissora, amb el 24 %. El Brasil és el quart major emissor: més de mil milions de T de CO₂ (dades de 1994) i més de trenta milions de T de metà.

El paper de cada país

Les nacions del G8 varen emetre el 2007 prop de 14,3

mil milions de Tm, un 2 % més que el 2000, un 0,7 % per sobre del 1990 (quan haurien d'estar un 5,2 % per sota). Els Estats Units varen emetre un 16,3 % més que el 1990, i un 1,6 % més que el 2000. Només Alemanya, Anglaterra i França varen reduir les seves emissions.

Sir Nicholas Stern: "Brasil ja està generant d'11 a 12 Tm anuals per habitant. Això significaria més de 2,2 mil milions de Tm/any. El que es va prometre per al 2008 va quedar per al 2009."

Desforestació i clima

Gairebé el 75 % de les emissions brasileres es deuen a canvis en l'ús del sòl, desforestació i cremes, principalment a l'Amazònia. Del 2000 cap aquí, el Brasil ja ha desforestat més de 150 mil km².

Les projeccions del consum d'energia

Agència Internacional d'Energia: "El consum d'energia al món podrà augmentar un 71 % fins al 2030. La temperatura pujarà 3 graus fins al 2050. A la Xina, creixerà el 33 % en una dècada. A l'Índia, més del 51 % en una dècada. Els països industrialitzats necessiten reduir les seves emissions entre un 60 i un 80 % fins al 2020; consumeixen el 51 % del total de l'energia al món. Un habitant d'aquests països consumeix de mitjana onze vegades més energia que un dels països pobres."

L'Agència Internacional d'Energia preveu que caldran inversions en noves fonts d'energia de 45 bilions de dòlars en els propers quinze anys.

L'esperança de Kyoto

El Protocol de Kyoto, que va reglamentar el 1997 la Convenció del Clima, del 1992, va establir que els països industrialitzats redueixin les seves emissions en un 5,2 % entre el 2008 i el 2012. Els Estats Units no es varen homologar.

La clau de la qüestió

Problema central: no tenim institucions, ni regles universals, capaces de promoure els canvis necessaris a escala mundial. Les reunions de convencions de l'ONU exigeixen consens per a prendre decisions. És difícilíssim,

per interessos contradictoris.

D'on vindrà l'energia

Agència Internacional de l'Energia: "Al ritme actual, el petroli caurà del 38 % de l'energia total, al 33 % el 2030. El carbó passarà del 24 al 22 %. El gas augmentarà del 24 al 26 %. Les energies renovables del 8 al 9 % del total. La nuclear passarà de 2.532 bilions de KWh (2003) a 3.299 bilions de KWh."

Esperances en tecnologia

Tecnologies en desenvolupament: 1) segrest i enterrament de carboni al fons del mar o en camps de petroli esgotats; 2) cèl·lules de combustible; 3) vehicles híbrids; 4) energies eòlica, solar, de marees, biocombustibles...

Els nous factors

Al Gore: "Avui vivim una emergència planetària." El govern d'Obama ha autoritzat que s'estableixin límits de pol·lució i consum per vincle. El nou Congrés, influenciat per l'opinió pública, està canviant molt i podrà aprovar legislacions més positives.

Les dimensions del repte

Rick Samans, president del Fòrum Econòmic de Davos: "El repte a l'àrea del clima fa basarda. Portem un endarreriment de quinze anys."

La velocitat de la roda

Carlos Nobre (INPE): "No hi ha com revertir el quadre: la roda ja gira a una velocitat tan alta, que no és possible aturar-la; només es pot alentir."

Els riscos de la inacció

Sir Nicholas Stern, execonomista i cap del Banc Mundial, en un informe per al Govern britànic: "Els canvis climàtics podran submergir l'economia mundial en la pitjor recessió planetària de la història recent."

El termini que tenim

Sir Nicholas el 2006: "Els governs necessiten afrontar el problema reduint emissions de gasos. Tenim menys d'una dècada per fer-ho." Sir Nicholas el 2008: "Vaig ser molt optimista el 2006; no tenim una dècada."

Millor actuar

Aquestes inversions seran una oportunitat d'arribar a una matriu energètica amb emissió zero. I serà quelcom en la direcció oposada a la d'un declivi econòmic. Costarà menys afrontar el problema que pagar el preu de les conseqüències, si no ho fem.

Senyals d'optimisme

Hi ha diversos senyals optimistes en alguns llocs. Però també hi ha molts interrogants, per l'actual crisi economicofinancera. El termini per a un nou acord (post-

Kyoto) era el desembre del 2009, a Copenhaguen. Si no hi ha acord a Copenhaguen, ens quedarem sense regles per a després del 2012. Què passarà amb el Mecanisme del Desenvolupament Net i el mercat de carboni, que avui mobilitza dotzenes de milers de milions de dòlars per any?

Avenços als Estats Units, retrocés europeu

12 Estats i més de 300 ciutats dels Estats Units ja han definit metes per a reduir les emissions o per a augmentar l'eficiència en l'ús d'energia, principalment de combustibles fòssils. Ara, amb l'autorització d'Obama, les podran dur a la pràctica.

Europa es va disposar a finançar amb 30 mil milions d'euros programes de reducció en les emissions dels països en desenvolupament. Ara, amb la crisi financera, ha retrocedit.

Alemanya ha definit la seva meta de reducció d'emissions fins al 2020 en un 40 % sobre el 1990. El Regne Unit ha fixat la seva reducció d'un 80 % de les emissions fins al 2050. Europa ha assumit el compromís de reduir les seves emissions un 20 % el 2020.

Noves preocupacions

L'OTAN alerta que el desglaç a l'Àrtic fins al 2013 podrà causar greus conflictes entre països pel domini de rutes de navegació i àrees per a l'explotació de petroli.

IUCN alerta que ja s'està amenaçant el 35 % de les espècies d'ocells, el 52 % dels amfibis i el 71 % dels coralls.

B) EL NOSTRE ESTIL DE VIDA INSOSTENIBLE

No és pas només el clima allò que amenaça el futur de la humanitat, sinó el nostre propi excés. Vivim en un temps nou. No es tracta ja només de protegir el medi ambient. Ara es tracta de contrarestar els nostres excessos, de no sobrepassar límits que estan posant en risc el planeta, i amb ell, la nostra vida.

La segona gran qüestió —segons Kofi Annan— rau en els actuals nivells mundials de producció i consum de recursos i serveis naturals, ja més enllà de la capacitat de reposició de la biosfera terrestre.

Nivells de producció i consum

Els informes Planeta Viu i Greenpeace diuen: "Estem consumint un 30 % més de la capacitat de reposició del planeta en recursos naturals. L'empremta ecològica de la humanitat, sobre el planeta, s'ha triplicat des del 1961." L'empremta ecològica en el món ja és de 2,7 ha per persona, per sobre de la disponibilitat mitjana, d'1,8 ha.

Un panorama espantador

Segons previsions de l'ONU: a mitjan segle, l'exigència humana sobre la natura serà dues vegades superior a la capacitat de producció de la biosfera. És probable que s'esgotin els actius ecològics i que l'ecosistema es col·lapsi.

L'empremta humana

L'empremta ecològica mundial ja és de 14 mil milions d'hectàrees. Entre els països d'empremta més alta, la dels Estats Units és de 2.800 milions. La de la Xina, 2.150 milions. L'Índia, 802 milions. Rússia, 631 milions. El Japó, 556 milions. El Brasil, 383 milions. L'empremta ecològica per capita dels Estats Units és de 9,6 ha. El Brasil, 2,1.

Agreujant el problema, l'Informe del Programa de l'ONU per al Desenvolupament (PNUD) diu: "Els països industrialitzats, amb menys del 20 % de la població mundial, concentren el 80 % de la producció, del consum i de la renda totals."

PNUD: si totes les persones consumissin com nord-americans, europeus o japonesos, necessitaríem fins a nou planetes per a disposar dels recursos i serveis naturals necessaris (Informe PNUD 2007-2008).

Destrucció inèdita

Estem deteriorant els ecosistemes naturals a un ritme mai vist en la història de la humanitat. Gairebé un terç de les espècies conegudes s'ha extingit en tres dècades. La biocapacitat de la Terra constitueix la quantitat d'àrea biològicament productiva —zona de conreu, pastura, forest i pesca— disponible per a atendre les necessitats humanes.

La població d'espècies tropicals ha disminuït un 55 %. La conversió d'àrees per a l'agricultura és el factor principal de pèrdua de l'hàbitat de les espècies. Els manglars, bressol del 65 % de les espècies de peixos tropicals, estan essent degradats a un ritme dues vegades superior al de les forests tropicals. Més d'un terç de l'àrea global de manglars es va perdre entre el 1980 i el 2000. A l'Amèrica del Sud la pèrdua va ser del 50 %.

On és la riquesa

Les tres persones més riques, juntes, tenen actius superiors al PNB anual dels 48 països més pobres, on viuen 600 milions de persones.

257 persones, amb actius superiors a 1.000 milions de dòlars cadascuna, tenen juntes més que la renda anual conjunta del 45 % de la humanitat, 2.800 milions de persones.

Avui, els països en desenvolupament paguen més de mil milions en interessos per dia als bancs internacionals.

Crisi de civilització

Vivim una crisi de model de civilització. Les nostres formes de vida són insostenibles, incompatibles amb els recursos del planeta, fins i tot amb 800 milions de persones passant gana i més de 2.500 milions per sota del llindar de pobresa (2 dòlars per dia).

Es resol amb més creixement?

Què farem? Seria la solució simplement el creixement econòmic? Edward Wilson: "Si el PNB mundial, avui sobre els 60 bilions de dòlars, tingués un creixement moderat, de 3,5 % a l'any, arribaria al 2050 amb 158 bilions. Però no hi arribarà: no hi ha recursos ni prou serveis naturals."

Quant val allò que tenim

Robert Constanza i uns altres tretze científics de la Universitat de Califòrnia: "si haguéssim de substituir serveis i recursos naturals, com la fertilitat del sòl, la regulació del clima, el flux hidrològic i d'altres (que no ens costen res), per accions humanes i tecnologies, això ens costaria tres vegades el producte brut mundial d'un any."

Què ha de canviar?

És indispensable canviar d'estil de vida, posar en pràctica un nou patró de consum que estalvi recursos, que no els malversi. Les matrius energètiques s'han de reformular. Els factors i costos "ambientals" s'han de posar al centre des del principi en totes les polítiques públiques i totes les empreses privades, per tal d'avaluar-los, aprovar-los o no, i atribuir-los a qui els genera.

I la comunicació i l'educació han de canviar: han d'informar permanentment la societat sobre les qüestions en joc i les solucions possibles. Per tal que la societat, informada, s'organitzi i passi a dur aquests problemes a les campanyes electorals, i exigeixi als candidats que es posicionin.

L'aigua en perill

L'alteració i retenció del flux fluvial per a ús industrial, abastament domèstic, irrigació i energia hidroelèctrica fragmentaran més de la meitat dels majors sistemes fluvials del món, la qual cosa representa el 83 % del seu flux anual total. El 52 % es veuran afectats de forma moderada, el 31 % greument.

La quantitat d'aigua emmagatzemada al món en pantans és com a mínim tres vegades més gran que la que hi ha als rius. Entre el 15 i el 35 % de les captacions per a irrigació no són sostenibles.

